

4. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А. М. Прохоров; Редкол.: А. А. Гусев и др. — 4-е изд. — М.: Советская энциклопедия, 1987. — С. 141.

5. *Сопко В. В.* Бухгалтерський облік: Навч.-метод. посібник. — К.: КНЕУ, 1998.

6. *Бернстайн Л. А.* Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. — М.: Финансы и статистика, 1996. — С. 32.

А. В. МАКСИМЕНКО, аспірантка

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Динамічний процес розвитку і трансформації валютного ринку зумовлений структурною перебудовою української економіки. Комерційним банкам як спеціалізованим фінансовим інститутам у цьому процесі відводиться особлива роль: це потребує не тільки осмислення й оцінювання змін, що відбуваються під час еволюції специфічних форм прояву валютних операцій, а й використання дієвих механізмів їх оцінювання. Вони мають забезпечувати повне і всебічне відзеркалення змісту валютних операцій у бухгалтерському обліку, який є джерелом інформації для контролю і прийняття виважених управлінських рішень.

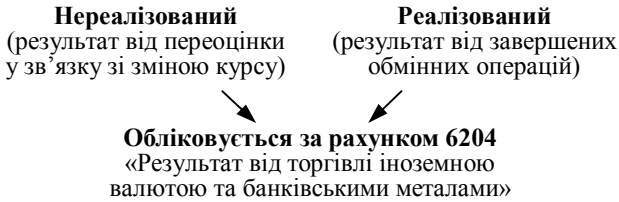
Певна річ, кінцевою метою валютних операцій, як і будь-яких інших видів діяльності комерційного банку є отримання доходу, а отже і прибутку. Фінансовий результат від валютних операцій буває двох типів: за завершеними операціями на валютному ринку або зміни валютних курсів.

Метод розрахунку фінансових результатів банку тісно пов'язаний з системою обліку валютних операцій. Донедавна доходи банку від обмінних операцій визначались як різниця між курсом купівлі та курсом продажу валюти (маржа). Сьогодні доходи визначаються і при проведенні односторонньої операції (приміром купівлі валюти). Іноді банки поєднують індивідуальні операції, здійснювані з клієнтами, із зворотними операціями, що здійснюються на міжбанківському валютному ринку. У цьому разі досить просто визначити прибуток від двох операцій уже з моменту початку їх виконання. Це є маклерство, що базується на принципі врівноваження основних сум. Однак більшість операцій з іноземною валютою не врівноважуються з іншими операціями. Це означає, що валютна позиція здебільшого

перебуває у стані значних змін, пов'язаних з різними типами операцій з іноземною валютою.

З огляду на вищезазначене важливого значення набувають питання технології розрахунку і механізмів обліку фінансових результатів від здійснення валютних операцій.

Як уже зазначалось, результат від валютних операцій може бути двох видів:

При розрахунку нереалізованого фінансового результату слід ураховувати, що, по-перше, переоцінка всіх валютних балансових рахунків здійснюється при кожній зміні офіційного курсу Національного банку України і, по-друге, дохід або збиток від переоцінки має показуватись у звіті про прибутки і збитки, а отже, відбиватися на капіталі.

При зміні курсу валюти в бік збільшення в обліку складаються такі проведення:

а) за активними рахунками	б) за пасивними рахунками
Д-т активні рахунки у валюті	Д-т 6204
К-т 6204	К-т пасивні рахунки в інвалюті

У разі зміни курсу валюти в бік зменшення гривневого еквівалента складаються зворотні проведення. Переоцінка проводиться на суму різниці у валютних курсах.

Якщо валютна позиція закрита, то підсумок переоцінки дорівнює нулю. При відкритій валютній позиції банк перебуває в зоні ризику, тобто у разі зміни курсу банк може мати як доходи, так і збитки.

Отже, результат (прибутки або збитки) залежить не лише від зміни валютного курсу, а й від зайнятої валютної позиції. Зокрема, результат буде реалізованим тільки тоді, коли в разі здійснення обмінної операції зменшиться абсолютна величина валютної позиції в розрізі одного виду валюти.

Так, якщо банк має довгу валютну позицію, то реалізований фінансовий результат виникає при продажу іноземної валюти і розраховується шляхом множення кількості одиниць проданої

валюти на різницю між курсом продажу та курсом купівлі валюти за розрахунковий період.

У разі короткої відкритої валютної позиції реалізований результат виникає при купівлі іноземної валюти. Реалізований результат розраховується множенням кількості одиниць купленої валюти на різницю між курсом продажу та курсом купівлі валюти за розрахунковий період.

Якщо протягом розрахункового періоду довга валютна позиція змінюється на коротку, то реалізований результат дорівнює різниці між кількістю одиниць проданої валюти за розрахунковий період і кількістю одиниць валюти короткої валютної позиції на кінець розрахункового періоду, помноженій на різницю між курсом продажу і курсом купівлі валюти за розрахунковий період.

У разі зміни за розрахунковий період короткої валютної позиції на довгу, реалізований результат дорівнює різниці між кількістю одиниць купленої валюти за розрахунковий період і кількістю одиниць валюти довгої валютної позиції на кінець розрахункового періоду, помноженій на різницю між курсом продажу і курсом купівлі валюти за розрахунковий період.

Крім того, доходи або витрати вважаються реалізованими коли фінансова операція була закінчена. Реалізований фінансовий результат за операціями з іноземною валютою розраховується перед виконанням переоцінки залишків, пов'язаної зі зміною курсів. Його величина дорівнює різниці між фактичною вартістю проданої (купленої) валюти та вартістю купівлі (продажу) за одним із методів:

1. LIFO — першою продається валюта, яка куплена останньою.
2. FIFO — першою продається валюта, яка куплена першою.
3. Середньозважений.

За даними умовного прикладу визначимо результат від валютних операцій на міжбанківському валютному ринку.

Куплено	Курс купівлі	Вартість у гривнях
100 дол.	5,5 грн.	550
100 дол.	5,6 грн.	560
100 дол.	5,7 грн.	570
		1680
Продано	Курс продажу	Вартість у гривнях
150 дол.	5,8 грн.	870

Складемо проведення за даними операціями:

Дебет	Кредит	Сума
Коррахунок (дол.)	Валютна позиція (дол.)	300
Еквівалент валютної позиції (грн.)	Коррахунок (грн.)	1680
Валютна позиція (дол.)	Коррахунок (дол.)	150
Коррахунок (грн.)	Еквівалент валютної позиції (грн.)	870

Реалізований результат банку становитиме:

1. За методом Lifo

$$870 \text{ грн.} - (100 \text{ USD} \times 5,7 + 50 \text{ USD} \times 5,6) = 20 \text{ грн.}$$

2. За методом Fifo

$$870 \text{ грн.} - (100 \text{ USD} \times 5,5 + 50 \text{ USD} \times 5,6) = 40 \text{ грн.}$$

3. Середньозважений

$$\text{визначимо середній курс } (550 + 560 + 570) : 300 = 5,6 \text{ (грн.)}$$

$$150 \text{ дол.} \times (5,8 - 5,6) = 30 \text{ грн.}$$

Згідно з Правилами бухгалтерського обліку уповноваженими банками України обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металах [1] комерційний банк у своїй обліковій політиці може описати один з наведених методів для визначення реалізованого фінансового результату від торговельних операцій з інвалютою. Однак порівняльний аналіз методів дає підстави констатувати, що у разі здійснення однотипної операції банки, що використовують різні методи відповідно отримують різні результати, що робить їх звіти непорівнянними, у той час як аналіз фінансових результатів від здійснення валютних операцій має забезпечувати:

- оцінювання результатів діяльності банку за звітний період;
- порівняння результатів діяльності банку з аналогами;
- узагальнення результатів аналізу і підготовку рекомендацій для прийняття управлінських рішень, спрямованих на покращення діяльності у сфері валютних операцій.

У цьому аспекті велике значення має адекватне відображення фінансових результатів як на мікрорівні (тобто окремому банку), так і на макрорівні (у банківській системі загалом), без здійснення якого неможливе виконання НБУ функцій контролю і нагляду.

Крім того, вираховуючи прибуток, базуючись на портфелі валют, як це буває у випадках з акціями та облігаціями комерційних і промислових компаній, коли використовується той чи ін-

ший тип інвентарної оцінки (Lifo, Fifo) [2], на нашу думку, є недоречним у випадку банків. Перша причина полягає в трансформаційній функції банку, коли операції досить часто не мають дзеркально оберненого відповідника. Друга причина — це те, що банк одержує прибуток не лише з купівлі та продажу чи надання та одержання позики, він також намагається одержати прибуток від очікуваної позитивної трансформації курсів позицій. Метод середньозваженої вже пропонувався НБУ в одному з проєктів, але так і не був затверджений через неправомірність використання в бухгалтерському обліку приблизних величин. Однак, на нашу думку, він є найприйнятнішим для банків і останній час все ширше використовується в українській практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правила бухгалтерського обліку уповноваженими банками України обмінних операцій в іноземній валюті та банківських металах, затверджені Постановою Правління НБУ від 16.12.98 № 520 (у редакції постанови Правління НБУ від 07.12.2000 р. № 471 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. — 2001. — Вип. 1. — С. 48—55.

2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку: Пер. з англ. / За ред. С. Ф. Голова. — К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. — 736 с.

Л. В. НАПАДОВСЬКА, канд. тех. наук

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАТРАТ У СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасний період одне з провідних місць у практиці управління країн з розвинутою ринковою економікою посідає управлінський облік, який є важливим інструментом прийняття і реалізації управлінських рішень. Це пов'язано з тим, що управлінський облік, обслуговуючи систему управління необхідною інформацією, є невід'ємною її частиною.

У системі управлінського обліку формується перш за все інформація про витрати виробництва, яка є одним з основних об'єктів управлінського обліку. З метою оптимізації затрат важливо здійснювати управління ними. Управління затратами здійснюється через діяльність людей. Саме люди, що беруть участь у процесі управління, повинні відповідати за доцільність виникнення того чи іншого